

Fila Béla

A LÉLEK ÚTJA ISTEN FELÉ

A keresztény kinyilatkoztatás alapvető állítása az, hogy Isten az ember felé fordult. Föltárta belső életét, kinyilvánította szándékát teremtményeivel kapcsolatban. Az értelmes és szabad embert meghívta az „örök életre“, Isten országába, Isten személyes benső életébe. Mivel Isten az ember felé fordult, azért fordul az ember is Isten felé. Az Istennel személyes kapcsolatba került emberben fölébred a vágy az igazi, a teljes, az Istennel egyesült életre. Lassan megéri az ember az élet értékét és értelmét; aztán elindul a lelki élet útján Isten felé. Jézus Krisztus világos és határozott elgondolással és ajánlással lépett az emberiség elé. „Én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen“ (Jn 10,10). „Én vagyok az út, az igazság és az élet“ (Jn 14,6). Jézus szerint az embernek legfőbb kötelessége, miután fölismerte az élet Urát és az ő szent mivoltát, hogy életszentségre, tökéletességre törekedjék (Mt 5,48). Az isteni meghívás és fölszólítás nyomán az emberiség életében elindult és kibontakozott a lelki élet dinamizmusa. Jézus hatalmas lendületet adott ennek a folyamatnak. Az ember természeténél fogva törekszik a több, a teljesebb életre. Jézus személye, tanítása ezt az emberi hajlamot ragadta meg, és ennek adott határozott értelmet. A Jézus közelében élő tanítványok átvették élettapasztalatát, amely közvetlenül Istennel, az Atyával kapcsolatos. Majd a közvetlen tanúk átadták saját tapasztalatukat a következő nemzedékeknek. Az egyházatyák, az egyház tanítói, igehirdetői, a teológusok és nyomukban a szentek, szerzetesek, a lelki élet mesterei minden korban ajánlották és kidolgozták a lelki élet útját, egy bizonyos lelki kultúrát. A jelen tanulmány ebből a roppant nagy történelmi és szellemi hagyományból szeretne kiemelni néhány szempontot.

I. Mai Igények

A mai emberben is megvan a vágy a hiteles, bensőséges és teljes életre. Korunk lendületessége, problémái, sikerei és kudarcai újszerűen vetik föl a lelki élet kérdéseit. A lelki élet minősége ma attól függ: Milyennek látja magát az ember? Hogyan fogalmazza meg feladatait? Általában nyugtalanság és elégedetlenség jellemzi a mai életet. Talán azért, mert túl nagyok az igények, túl merészek a tervek. Roppant sodrású humanizációs folyamatban állunk, és ebbe a folyamatba egyre jobban belesodródik az egész anyagi világ is. Külön probléma az, hogy még sok energiát leköt az élet külső kereteinek megszer-

vezése, intézményesítése. Sokan elmerülnek az élet külsőségét alkotó mechanizmusokban. Az élet külső struktúráinak átalakítása, tökéletesítése, a jólét fokozása nem jár mindig együtt bensőséges, hiteles étellel. Ha komolyan számolnánk az ember rendeltetésével, belső erőforrásaival, a létezés középpontjával, akkor másképpen kellene élnünk. Sajnos olykor sok élet hirtelen összeomlik, mert mesterséges szerkezetekre, alaptalan elképzelésekre épült. A jól fölépített és megszervezett tárgyi világban, az élet felszínén széttöredezik az élet, elhomályosul a létezés tudata, elvész az élet értelme, elhalványul az élet rendeltetése. Nagyon sok embert beledobnak a világba anélkül, hogy fölvilágosítanák végső rendeltetéséről. Nagyon sok ember forgolódik a világban anélkül, hogy látná annak végső célját. Igen fontos feladat manapság ráébredesíteni a lelkeket létezésük mélységeire, az emberi élet természetfeletti rendeltetésére.

Súlyos problémák állanak a korszerű lelkiség kialakítása előtt. A törekvéseket jellemzi: a forrásokhoz való visszanyúlás, nyitottság a világ és a világvallások felé. Új hangsúlyt kap a liturgia, a Szentírás és a közösségi élet. Feszültség keletkezik – a kereszténységen belül – az elmélet és a gyakorlat között. Ezért a teológusok – a kinyilatkoztatás talaján állva – megkezdték a párbeszédet korunk minden jelentős szellemi áramlatával. A II. Vatikáni Zsinat modellt nyújtott a hagyományos kérdések újszerű átdolgozására és az új kérdések átvételére és befogadására. A lelki élet megújulása attól függ, hogyan szembesül a kereszténység a kor égető nehézségeivel, milyen választ ad a kor időszerű kérdéseire. J. Sudbrack német teológus szerint öt alapvető kérdés vár megoldásra (Herders Th. Taschenlexikon 7. B. 129–130 o.).

Az első feladat az új hermeneutika kidolgozása. Nemcsak érintkezésbe kell kerülni a mai ember lelki világával, nemcsak újra kell olvasni a Szentírást, hanem új értelmet is kell adni mindannak, amivel kapcsolatba kerülünk. A hermeneutika tudománya tárja föl a szellemi alkotások, események igazságát és értelmét. A keresztény hit, a keresztény élet is benne áll a történelem folyamataiban és ezért történeti jellege van. A hit történetének is megvannak a maga útjai, kerülő- és tévútjai. A keresztény élet Isten titkába vezet, de ez az út a történelmen és az emberi sorson keresztül visz Isten végtelen titkába.

A másik korszerű feladat az új emberkép elsajátítása. A lélektan, az antropológia új felismeréseit át kell gondolni keresztény szempontból és úgy alkalmazni. Igen nagy bonyodalmak és mélységek tárultak föl az új kutatások nyomán.

Aztán komolyan számolnunk kell az új világképpel. Egyre jobban eltolódik a hangsúly a világ megismeréséről a világ átalakítása felé. A világban kialakított helyzettől függ, hogyan találkozik az ember a világban Istennel, hogyan fejlődik a szemlélődő és a cselekvő élet kapcsolata.

Egészen új feladatként jelentkezik az ember viszonya a világvallásokhoz. A világvallásokkal kibontakozó párbeszéd új megvilágításba helyezi a vallás szerepét, a vallásos értékek jelentőségét.

Végül igen kényes feladat a mai társadalmi élet és helyzet fölmérése. Változott az emberek egymáshoz való viszonya. Az egyháznak meg kell találnia az együttműködést a társadalmi életet irányító tényezőkkel. Figyelembe kell venni a (vallással párhuzamosan futó) társadalmi jelenségeket (pl. kábítószerek, szexualitás, öngyilkosság, fogamzásgátlás).

II. A tapasztalat fontossága

A mai problémák fölmérése, a kor emberének szellemi-lelki állapota lehetővé teszi, hogy világosan megfogalmazzuk a lelki élet alaptapasztalatát. A lelki élet teológiájának fő törekvése az, hogy bevezessen a hit megtapasztalásába (misztagógia). A keresztény élet alapélménye saját létezésünk megtapasztalásának sajátos formája. Hogyan éli meg az ember létezését, létének kimondhatatlan alapját? A létezést minden ember megtapasztalja ugyan, de nem mindenki képes azt szavakban, magatartásban egyértelműen kifejezni. A létélmény képlékeny, sokrétű, önmagában megragadhatatlan és sokszor meghatározatlan tapasztalat marad. Dilthey óta minden szellemtörténeti kutatás föltétele a megélt érzet. A megtapasztalásra mint lényegi adottságra hivatkozik a mai vallástudomány is. A vallásos élmény, a szentség élménye az élet autonóm, apriori élménye. A lelki élet alapja, benső lényege szintén valóságos élettapasztalatokon nyugszik. Az eredeti élményhez való visszanyúlás, a történelemben fölhalmozódott lelki tapasztalatok nyomán, – ma már nyilvánvaló – a lelki élet legfőbb tétele. A lelki élet tapasztalati jellegének fontosságát és az alaptapasztalat szerepét hangsúlyozza V. Truhlar a lelki élet teológiájának alapfogalmairól írt könyvében (*I concetti fondamentali della teologia spirituale. Queriniana, 1981*).

A létezés normális és átlagos megtapasztalásán nyugszik és abból indul ki a lelki élet. Az élmény sajátos ismeretelméleti helyzetet jelez. Nemcsak érzéki, hanem szellemi tapasztalataink is vannak. Érzéki és szellemi észlelések közvetlenül táplálják gondolkodásunkat. Gondolkodásunk szellemi ereje átfogja a tapasztalat adatait. A gondolkodás tiszta magva az igazság. De az igazság szellemi magvába beépülnek a szellem közvetlen élményei, mint pl. az öröm, a belátás, a kételey, az aggodalom, a bizonyosság. Ezek a szellem életének közvetlen megnyilvánulásai. Minden tapasztalatban van közvetlenség, fogalmiság, érzelmi telítettség. Lényeg azonban az, hogy a valóságot ragadjuk meg és minden más fogalmi, érzelmi szerkezet csak köntös, melybe magát a valóságot öltöztetjük. Amikor az ember észleli létezését, egyszersmind megtapasztalja a létet, bennfoglaltan az abszolút létet. Életünk elemi tényeiben és eseményeiben érzékeljük létezésünket és a benne, vele adott abszolút létet, a lét teljességét, egységét és végtelenségét. A lét megragadása nem az érzékek, a képzelet, fogalmak vagy érzelmek révén történik. A létet minden kategória szintjén túl tapasztaljuk, illetve a kategóriák dimenziójába merülve tapasztaljuk meg anélkül, hogy bármivel is azonosíthatnánk. Akkor érintjük, tapasztaljuk meg a létet, az abszolútumot, amikor már nem a tárgyak, hanem a tárgyak

„látóhatára” felé fordulunk, amelyben azok vannak, s amely lehetővé teszi azokat. A léttapasztatlat minden emberi tapasztalat végső, megmérhetetlen, csak értelmezhető mélysége. A létet csak feszült figyelemmel, csodálkozással, elmélyült összeszedettséggel, a „semmire” (semmi másra nem) nyitott összpontosítással ragadhatjuk meg. Amit így megtapasztalunk, azt aztán fogalmilag földolgozhatjuk, érzellemmel és akarati törekvéssel átölelhetjük. Az természetes, hogy ezt az abszolút létet szimbólumokba, rejtjelekbe, képekbe öltöztetve fejezzük ki.

Az abszolút lét már Isten jelenlétét, közvetlenségét jelzi. Igazán Jézus tanított meg minket és bátorított arra, hogy élettapasztalatunkat, léttapasztalásunkat mint Isten megtapasztalását értelmezzük. Jézus adott értelmet – Istenre irányuló értelmet – az élet önmagában meghatározatlan sokféleségének. Tőle tudjuk, hogy az élet útja biztosan Isten végtelenségébe vezet. A bűn – bűnbánat révén – Isten irgalmához juttat. A jószág Isten jószágának kinyilvánulása. A szenvedés és a halál Istenhez vezető szűk és meredek út.

A tapasztalatnak anyaga és formája van. Anyagnak nevezhetünk mindent, ami bármiképpen adott vagy adva lehet. A meghatározás lényege a forma: hogyan dolgozzuk föl, hogyan értelmezzük mindazt, ami van és ami történik. A keresztény ember létélményét, hittapasztalatát Istenre vonatkoztatva éli át. Nem a fogalmi kifejezés, vagy az érzelmi melegség, vagy valamilyen törekvés ragadja meg Istent, hanem az ezekben bennfoglalt tapasztalat. A lelki élet alapjában véve tehát nem más, mint létezésünk mély átélése, megtapasztalása, Istenre való vonatkoztatása, mint végső alapjára és ihletőjére.

Az emberiség léttudata, létértelmezése ma már igen magas szintet ért el, ezért kell a lelki életet is ezen a szinten megfogalmazni és értelmezni. No meg azért is, hogy elkerüljük a lelki élet kerülő és tévútjait, és minden ember számára lehetővé tegyük a valóságos élet útján az Isten felé irányulást. Aki az élet útját járja, egyben az Isten felé vezető utat járja. Aki a valósággal érintkezik, az érintkezik a valóság abszolút és személyes alakjával is. Aki a történelemben él, annak bármely korszakában, az valóságosan találkozik Krisztussal mint ígérettel vagy beteljesült valósággal. Aki úton jár, az útja végén kikerülhetetlenül találkozik azzal, aki elindította az úton, és aki vele volt titokzatosan, csak talán nem figyelt eléggé. És aki netán rossz úton jár, egy idő múlva azt is tudja, hogy útja nem vezet sehová, és a jó útra kellene térnie. Mindenki lelke legmélyén tud az élet helyes útjáról, a boldogság útjáról, mégha valami ok miatt nem is jár ezen.

III. Konkrétabb utak

Ha a lelki élet alaptapasztalatát közvetlenebbül fejeznénk ki, akkor föl kellene sorolnunk az alapvető emberi megnyilatkozásokat. Elsősorban az összeszedettséget, az elmélyülő csendet, a szív tisztaságát, a bűnbánatot, az örömet, a termékeny magányt, a várakozást, reménységet és még igen sok mindent, az emberi létezés fénylő bensőséges elemi tapasztalataiból. Ekkor kide-

rülne, hogy az élet végtelenül több, mint egyszerű adottság, ténylegesség. Az élet ajándék, és az ember képes fölfogni a létet, az abszolút létet és ennek alapján a lét személyes alapját, az önmagát kinyilatkoztató és közlő Istent. A létezés személyes alapja mindig föltárul és jelentkezik, valahányszor tudatosul bennünk valamilyen fontos feladat, belekerülünk valamilyen lényeges eseménybe, vagy talán az értelmesség és a szeretet egyszerűen megérinti értelmünket és szívünket. Jézusra figyelve, őt követve egyre bensőségesebbé válik lelki tapasztalásunk, egyre jobban értjük életünk élményeit, egyre személyesebben irányulunk Isten felé.

A lelki élet alaptapasztalata nyomán fény derül a lelki élet állandó elemeire is. Ezek: Krisztus konkrét személye, élő szava, valóságos jelenléte az eukarisztiában; majd a Szentlélek mint a világ történelmének, az ember életének benső irányítója és beteljesítője; s végül az egyházi élet dimenziói; az imádság, a szentségek, a közösségi élet, a liturgia. Mindezekben forgolódva, érlelődve egyszerűen felfedezzük, hogy felnőtt és nagykorú keresztények lettünk, kialakult bennünk a lelki élet kultúrája. A léttapasztalatból kibontakozó lelkiesség, az állapotszerű istenközelség végigjárja a tisztulás, a megvilágosodás és az egyesülés útját. Nem a létezés ténye, hanem a létezés tényének értelme vet fényt, és nyilatkoztatja ki Isten jelenlétét, létbeli jelenlétét. Amikor az ember megérti létezésének igazi értelmét, akkor valósíthatja meg magát igazán és teljesen.

Az élet alaptapasztalata nyomán lehet állítani: a lelki élethez alapvetően az szükséges, hogy mindenki fogadja el bizalommal és feltétlenül, szabadon és reálisan, felelősséggel tényleges, konkrét létét, létének adott körülményeit. Adott léthelyzetünkben közvetlenül még nem magát Istent, csak Istenre irányuló törekvésünket, lendületünket tapasztaljuk meg. Az ember lelki dinamizmusának igazi hordozó alapja, végső célja és benső középpontja azonban az isteni megnyilatkozás, az isteni önközlés. Isten Ábrahám, Izsák és Jákob Istene, az élő Isten; konkrétan az, akit Jézus Atyjának nevezett. A kinyilatkoztatás óta az emberiség többé már nem rekedhet meg horizontális, humanisztikus szinten. Föltárult az élet végső mélysége, Jézus személyében elérhető közelség lett Isten elérhetetlennek tűnő végtelen távolsága. És éppen ez az élet csodája, rejtélye, amit mindig ellentétekben, paradoxonokban tudunk csak kifejezni. Aki bármiképpen rásejtett az élet titkára, a történelemben nyíltan vagy burkoltan élő „messiásba” vetett reménységre, avagy aki már kifejezetten és tudatosan fölfedezte az egyházban továbbélő titokzatos Krisztust, az mondhatja: közvetlenül találkoztam Istennel. Ez a tapasztalat lelki életének alaptapasztalata lesz. Aki nyitott az élet végső titka felé, aki követi Jézust, újjászületett vízben és Szentlélekben, az valóban lelki úton jár. A keresztény élet a hit, remény és szeretet légkörét teremti meg az emberben. A keresztény ember, fölmérve valóságos léttapasztalatán alapuló lelki életét, elfogadja életének minden kötöttségét, meredek, homályos és veszélyeztetett életútját. Számol az élet történelmi és társadalmi-közösségi adottságaival. Így elfogadja az

egyházat is mint történelmi, közösségi képződményt, amelyben azonban Isten közvetlenül jelentkezik akár az ígéhirdetésben, akár a szentségekben. A lelki életet élő ember az evangélium, a hegyi beszéd szellemében fordul a másik ember és a világ felé, és az evangélium szellemét igyekszik érvényre juttatni a világban. De az egyházi kötöttségek elfogadása nem akadályozza meg abban, hogy szabadon és készségesen figyeljen és elfogadjon a Szentlélek karizmatikus jelentkezését, a lélek szabadságával tudjon sok mindenben túllépni és alapvetően újat létrehozni.

IV. Válságok és klutak

A lelki élet mai szakértői arra is rámutatnak, hogy figyelembe kell venni a világ válságos helyzetét. A Rizzi olasz teológus szerint elemezni kell a világ nehézségeit, azokra keresztény szellemben orvosságot kell nyújtani és a mai világ válságát megértve, annak értelmét megfejtve kell a lelkiséget kialakítani (*Problemi e prospettive di spiritualità. Queriniana, 1983. p. 167–194.*)

A világban az utolsó évtizedekben energetikai, gazdasági, környezetszennyeződési, kulturális és politikai válságok robbantak ki. Sok helyen pedig a szegénység és a gazdagság harcol egymással. A mai válságos helyzetekben gondterheltebb lett az evilági élet, a mindennapi élet, az élet perspektívája. A tudomány és technika nemcsak megold sok problémát, hanem újabb és félelmetes nehézségek elé állítja az ember civilizált életét. A válság okai mélyebben, a civilizált világ bensejében, az emberi önzésben rejlenek: az értékek, az alapok, az értelem válságáról van szó igazán. M. Heidegger szerint a mai válság gyökere a „hatalom akarása”, az ember önközpontúsága, amely a technika hűséges kísérője. Az ember a hatalom birtokába jut és csak önmagára vonatkoztatva akarja kialakítani a világ új rendjét.

A helyzet megítélésénél ügyeljünk arra, hogy nem csupán lélektani vagy gazdasági, kulturális válságról van szó, hanem ontológiai jellegű, az ember léthelyzetével összefüggő mélypontról. Minden esetlegesen föllépő válságra érzékenyen reagál a mindennapi élet. Minden nehézség érinti az ember tényleges földi, mindennapi életét. Ezért tehát az evilági, mindennapi élet szemszögéből kell nézni a lelkiség problémáit.

Milyen választ, orvosságot tud nyújtani a keresztény hit a mai világ, a mindennapi élet kérdéseire és válságaira? A teológusok feldolgozták a teremtés és a megváltás tana alapján a földi valóságok teológiáját és a személyes döntésen alapuló, a kisebb csoportokban kialakuló hiteles keresztény élet kérdéseit. A teremtés tanítása megvilágítja a valóság, az élet értelmét. Isten tényleg szövetséget kötött az emberrel. Az emberre bízta a világ befejezését. A bűnt Isten megbocsátja; a bűnös embert belülről megalkotva újjászüli. Az egyház és Krisztus között dinamikus azonosság van, és ebből a mai történelmi, mindennapi helyzetre is megváltó erő sugárzik. A teremtés és a megváltás tana újra visszaadhatja a valóság értelmébe vetett feltétlen hitet. Isten és ember között közvetlen személyes kapcsolat létesülhet és ez visszaadja az élet értel-

mét és méltóságát. Isten ügye az ember ügye, az ember ügye pedig Isten ügye lett; ennek tanúja és biztosítéka Jézus Krisztus. Az emberi önközpontúságnak kell értékekkel, értelemmel, igazsággal telítődnie, akkor aztán a mindennapi élet is igaz, szép, értékes lesz. A személy jósága és a világ, a dolgok értéke föltételezik egymást. Megoldódnak az élet válsággócjai, ha újra egymásra talál a teremtő és a teremtmény, a bűnös és a megváltó, az élet ténye és rendeltetése. Az élet szentségébe és végső értelmébe vetett hit a földi élet lehetőségeinek, az élet, a világ fönnállásának feltételeként jelentkezik.

Igen kényes „értelmezési kör” rejlik a mindennapi életben. A tapasztalattól a norma felé és a normától a tapasztalat felé irányul a gyakorlati élet mozgása. Az élet értelmezésének köre akkor tartható fenn, ha a személyben megvan az öntörvényűség felsőbbrendű tudata, s egyszersmind az engedelmesség és meghajlás a törvényhozó felé, és így az őt meghatározó törvény felé is. Az ember adja magának a törvényt, de önmaga fölött elismeri azt. A valóság és a valóságra irányuló tevékenység közös feltétele a teremtményi alázat tudata. Az ember a világ ura és őrzője, intézője. Az ember viszi tovább a világot, de Isten teljesíti be. Az ember küzd a bűn ellen, de Isten bocsátja meg a bűnt. A keresztyén hit újra helyreállíthatja az élet rendjét, kiengesztelheti az embert saját sorsával, meggyógyíthatja sebzettségét, megadhatja a mindennapi küzdelem értelmét. A földi élet, a mindennapi élet rendje attól függ, egyensúlyt teremt-e az ember az uralom és az engedelmesség, a méltóság és a szolgálat, Isten és a világ, a lélek és Isten, az anyag és a lélek között.

V. Test és a lelkiiség

Egészen más oldalról, mélyebben és a mindennapiság, az evilágiság lelkiiségét kiegészítve, annak poláris ellentétét fölillantva közelíti meg a lelkiiség égető kérdéseit J. Ratzinger (Messori, Rapporto sulla fede. Ed. paoline, 1985. 115–119. o.). A mai lelkiiségnek komolyabban kellene vennie a keresztyén hit testi dimenzióját. A szexualitás és a táplálkozás az ember testi mivoltának közvetlen megnyilatkozásai. Mintha elhalványult volna a keresztyén köztudatban a testiséget keresztyén módon értékelő, annak értelmet adó bűjt és a szüzesség jelentősége.

Közös gyökérre vezethető vissza a két alapvetően keresztyén magatartás hanyatlása. Az igazság az, hogy elsötétült előttünk az élet eszkatologikus távlata, meggyengült az örök életre irányuló komoly törekvés. Keményen bűjtölni, szüzességet vállalni csak az örök élet reményében lehet. Csak az képes erre, aki nagyon komolyan veszi az életet, aki önfelülmúlásra képes, és tudja, hogy elmúlik a jelen világ. Önmegtadás és szüzesség nélkül nincs igazi egyházi élet, nincs hiteles keresztyén lelkiiség. Igaz, manapság maga az egyház enyhítette a bűjti fegyelmet, és vált nyitottabbá a világ problémái felé. Az volt a szándéka, hogy lelket vigyen a törvénybe, megszabadítson a fölösleges gyakorlatoktól, a lényegre összpontosítson, a személyes felelősséget hangsúlyoz-

za. Sajnos sokszor a megújulás helyett egyszerű alkalmazkodás és lazítás állt be.

Az egyház feladata az, hogy az evangélium egyszerű és gyökeres követelményét állítsa a világ elé, az evangélium lelkiségét érvényesítse. Sajnos sok keresztény elvesztette az evangélium iránti érzékét. A keresztény nem élhet úgy a világban, mint bárki. Létezik sajátosan keresztény erkölcs és lelkiség. Valóságos különbség van a keresztény és evivilági élet változatai között. Ha igazán keresztény akar valaki lenni, akkor vállalnia kell a „kisebbségi sorsot”, sok mindentől le kell mondania, ami önmagában jónak, magától értetődőnek, vagy ésszerűnek tűnik a világ szemében. Sokszor ellent kell mondania a világ kísértéseinek. A keresztény lelkiségnek el kell határolnia magát a világ szellemétől.

A klasszikus keresztény lelkiség hangsúlyozta a világtól való elfordulást is. Ha szükséges, el kell fordulni a világtól a mélyebb, az üdvösséges élet reményében; ezért böjtöl a keresztény és ezért vállalja a szüzességet. Húsz évvel ezelőtt szükséges volt szólni a világ felé való fordulásról, az új, nyitott közösségi, nem szakrális, a világgal közösséget vállaló lelkiségről. Azonban a kérdés másik oldalát sem szabad elhanyagolni. A keresztény embernek a világ felé kell fordulnia, hogy abban megérlelje a maradandó, örökérvényű gyümölcsöt. De komolyan kell vennie a hit eszkatologikus vonatkozását is, amely a kereszténység lényegi szempontja. Sajátosan mai feladat a földi élet elfogadása és az attól való elszakadás, függetlenség, és a két magatartás érzékeny egyensúlyi helyzetének fönntartása. Nemcsak a szerzetesek és remeték, hanem minden keresztény kötelessége, hogy önmagában átélje, megszenvedje, kidolgozza a történelemben való beletestesülés és az attól való elszakadás követelményét. Az egyensúly teszi lehetővé, hogy ne szakadjunk el a világtól, de ne is szentesítsük a világot így ahogy van. Ne idegenedjünk el tőle, és mégis komolyan törekedjünk az örök életre. A keresztény lelkiségnek úgy kell Istenre irányulnia, hogy közben életszerű, mélyen átél és tényleges maradjon.

Említsük végezetül még a jövő lelkiségének néhány kérdését.

K. Rahner szerint a jövő lelkiségét a következő szempontok fogják döntően meghatározni (Schriften zur Theologie. XIV. B. p. 368–381): Minden változás közepette is titokzatos módon, de lényegileg azonos marad az egyház eddigi történelme folyamán képviselt lelkiséggel. A lényeg nemcsak az, hogy változatlanul marad, hanem a jövő lelkisége egyre jobban a lényegre koncentrál, ha keresztény akar maradni. A lényeges alaptapasztalatnak egyre inkább meg kell nyilvánulnia a lelki életet élő emberekben. És hogyan történik majd ez? Mindenkinék személyesen, egyedül kell meghoznia egzisztenciális döntését közvetlen istentapasztalata alapján. A szekularizált világban az Isten mellett szóló döntés egyre egyénibb és egyre alaposabb lesz. Hogy ezt a személyes döntést meg lehessen valósítani, valóban ki kell alakulniuk a testvéri szeretetközösségeknek. Az ilyen közösség lesz a keresztény élet igaz közege, a személyes, egzisztenciális döntés közösségi háttere. Az új közösségi szellem új

egyháziasságot, az egyházhoz való tartozás új követelményeit hozza magával. Az említett szempontok azt jelzik, hogy a keresztyény lelkiség önmagára talál, egyre eredetibb, lényegre szorítóközből és személyesebb tapasztalatokra fog épülni, mindjobban megnyilvánul majd a lélek Isten felé vezető útjának minden nehézsége és szépsége. Ezen az úton járva lassan minden mozzanat az egyetlen lényegesre összpontosul, arra, hogy az ember Isten közelébe jusson. A lelki élet útjának néha csak kis szakaszát észleljük, máskor fölvilian a cél is. Nagyon fontos azonban, hogy tisztán lássuk a lelki élet útjának részleteit és egészét. És hogy az alaptapasztalat fényében értelmezzük a részleteket, és a részletekből szemlélhessük az egészet.

Claude Dagens

MAI LELKISÉGI MOZGALMAK **A megkülönböztetés néhány szempontja**

A probléma, amelyet ki akarunk fejteni, meglehetősen bonyolult. Ezt már a címben használt fogalmak miatt is jeleznünk kell.¹

Mindenek előtt meg kell jegyeznünk: **m o z g a l m a k r ó l** és nem hagyományokról van szó. A hagyománynak hosszú története van, egy alapítóval vagy alapítónóvel a háttérben; szövegekre, hosszabb-rövidebb gyakorlatra és mindenek felett az Egyházzal való tartós és kipróbált kapcsolatra hivatkozhat. Hagyományról vagy iskoláról éppen ezért csak akkor beszélhetünk, amikor már megvan az időbeli távolság és az Egyház azt kipróbálta. A mozgalmak viszont – legyenek bár szervezetek vagy intézményesítettek – a lelki ébredés egy fajtáját képviselik, ez pedig az alapvető vallásos tapasztalatok bizonyos visszatérését jelenti.

Egyesek talán hajlanak arra, hogy a lelkiségi mozgalmakat a politikai mozgalmakkal állítsák szembe. A valóság azonban nem ilyen egyszerű. Nem mondhatjuk azt, hogy ma egy „spirituális” nemzedék áll előttünk a tegnapi „politikus” nemzedékkel szemben. Inkább azt tapasztaljuk, hogy a mozgalmakban a fiatalokat „a harc és szemlélődés”, az ima utáni vágy és a világban megvalósítandó igazságosság feladata vonzza. Mindebben talán az az új, hogy manapság nem állítják szembe Isten keresését a szegényekért vállalt gonddal, se az egyesek iránti érzéket a közösség szenvedélyes szeretetével.

Melyek tehát ezek a **m a i l e l k i s é g i m o z g a l m a k** ? Attól félek, igazságtalan és részrehajló, vagy esetleg rosszul tájékozott lennék, ha csak néhányat említek. Az ember önkéntelenül is azokra a többé-kevésbé tartós, cso-

¹ A szerző a lelkiségi irodalomban ismert „szellemek megkülönböztetése” fogalmat egyszerűsítve használja. Eljárását mi is követtük. A tanulmány maga is eligazít afelől, hogy mit ért a szerző a „megkülönböztetés”-en. (A fordító megjegyzése.)